
P r i k a z i i o s v r t i

Ljudska prava

Marijan BIŠKUP, O.P., *Ljudska prava. Povijesno-teološki osvrt*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010., 144 stranice.

Sadržaj studije Marijana Biškupa obuhvaća prije svega predgovor u kojem on najavljuje temu kojom će se baviti na način da donosi primjere kršenja temeljnih ljudskih prava kroz povijest i zalaganja Katoličke crkve preko njezinih dokumenata u 20. stoljeću. Na kraju predgovora autor predstavlja sadržaj studije po sljedećim poglavljima: *Pojam, kriteriji određivanja, načini ostvarivanja i vrste ljudskih prava; Povijesni osvrt na ostvarenje ljudskih prava na Zapadu i u hrvatskom društvu; Teološki osvrt na ljudska prava*. Po završetku posljednjeg poglavlja izlaže se zaključak i sažetak studije. Nakon toga slijede navedeni izvori i korištena literatura, kazalo osobnih imena i mjesta, pojmovno i biblijsko kazalo te naposljetku bilješka o piscu.

U prvome poglavlju (7-23 str.) Biškup kreće od pojašnjavanja pojmova *pravednost* i *pravo*, uzimajući pritom biblijsko polazište, jer smatra da su ti pojmovi polazna točka izlaganja o ljudskim pravima. Što se samoga *prava* tiče, autor čitatelja upoznaje s tri različita značenja tog pojma (subjektivno pravo, pravno dobro, pravna norma). Nabraja što se to općenito podrazumijeva pod *ljudskim pravima* te spominje da se na tu temu počeo stavljati naglasak poslije Drugoga svjetskog rata. Autor potom upozorava na postojanje temeljnih *kriterija* koji određuju koja su to istinska prava, a koja to ne mogu biti: pravo mora biti naravno, sveopće, nepromjenljivo, objektivno. U nastojanju oko istinskog ostvarenja ljudskih prava u praksi on naglašava potrebu zauzetosti i suradnje pojedinca, društva, države, Crkve i međunarodne zajednice. Pritom

ističe četiri čimbenika koji vode k tom cilju: dinamična razumska spoznaja ljudskih prava, probuđena društvena svijest, zauzetost države te pothvati međunarodne zajednice. O *doprinosu Crkve u promicanju ljudskih prava* tvrdi da su službeni crkveni dokumenti o toj temi novijeg datuma, ali da isto tako zalaganje Crkve oduvijek ide u smjeru obrane ljudskog dostojanstva. "Kao veliki moralni autoritet dužna je o tome neprestano govoriti, a razne državne i međunarodne ustanove trajno podsjećati i poticati da ustrajno rade na proučavanju i ostvarenju ljudskih prava (...)" (str. 23.). Iako naslov ovoga prvog poglavlja glasi *Pojam, kriteriji određivanja, načini ostvarivanja i vrste ljudskih prava*, o ovom posljednjem nema ni riječi, barem ne u vidu nekakve klasifikacije ili podjele kao npr. na egzistencijalna i osobna prava ili na politička, ekonomska, društvena (...) prava.

Drugo, ujedno središnje poglavlje ograničava se na kronološki prikaz ostvarenja ljudskih prava na Zapadu i u hrvatskom društvu. U prvome dijelu (25-69 str.), koji se teritorijalno odnosi na *Zapadnu Europu te Sjevernu i Južnu Ameriku*, autor donosi manje-više cjelovite tekstove dokumenata koji uređuju određena prava i objašnjava povijesne okolnosti u kojima nastaju ti dokumenti. Opisuje i djelovanje onih osoba koje su se istaknule u svojoj zauzetosti, konkretnoj i teorijskoj, oko ostvarenja ljudskih prava američkih starosjedilaca nakon otkrića Novoga svijeta 1492. godine.

U izlaganju povijesti ostvarivanja ljudskih prava u Zapadnoj Europi autor najprije podsjeća da je taj proces započeo u Engleskoj. Ondje su, naime, kraljevi morali pod pritiskom plemstva izdavati dokumente koji su ograničavali njihovu apsolutnu moć. Nakon tih uvodnih napomena slijede tekstovi povelja s osvrtom na povijesno-političke okolnosti i razloge donošenja, a prva u tom nizu je *Povelja u korist Crkve i baruna kralja Henrika I. iz 1100. godine*. U kontekstu govora o borbi za temeljna ljudska prava američkih domorodaca Biškup ističe i tri imena koja su se u tome posebno istaknula: *Francisco de Vitoria, Bartolomé de Las Casas* te *Vinko Paletin*. Upoznaje čitatelja s njihovim turbulentnim i gotovo putopisnim biografijama koje su umnogome odredile stavove spomenutih protagonista o Indiosima i osvajačima te o opravdanosti rata i prisilnog pokrštavanja. Nakon izlaganja nauka o ljudskim pravima ovih triju osoba autor se ponovno vraća dokumentima. Predstavlja čitatelju najznačajnije deklaracije o građanskim pravima i slobodama (kao npr. *Deklaraciju nezavisnosti SAD-a, Deklaraciju Narodne skupštine Francuske o pravima čovjeka i građanina, Opću deklaraciju OUN-a o pravima čovjeka* itd.) te donosi njihove

cjelovite tekstove ili komentira ona prava koja određeni dokument naglašava.

U drugome dijelu (69-92 str.) osvrta na povijest ostvarenja ljudskih prava Biskup izdvaja događaje, osobe i dokumente iz *hrvatske povijesti* koji se tiču ove teme. Kao polazište u pitanjima ljudskih prava u Hrvata on uzima *Splitski nacionalni crkveni sabor* iz 925. godine, a kao najvažniji pravni dokument hrvatske prošlosti predstavlja *Vinodolski zakonik* iz 1288. godine, napominjući kako je on rezultat sporazuma između kmetova te crkvene i civilne vlasti, a ne prisile, kao kod Engleza. U pogledu *srednjovjekovnih statuta primorskih gradova i komuna* autor samo nabraja neke od upravnih mjera kojima se htjelo osigurati poštivanje čovjekova dostojanstva. O Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj kao braniteljici ljudskih prava progovara stavljajući u prvi plan djelovanje *bl. Augustina Kažotića, nadbiskupa Alojzija Stepinca* te *kardinala Franje Kuharića*. Osim toga, on navodi koje su to novonastale ustanove unutar Crkve u Hrvata (*Komisija Pravda i mir, Franjevački institut za kulturu mira* i *Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve*) te ukratko opisuje koja im je svrha i cilj djelovanja. O ljudskim pravima u *Republici Hrvatskoj* kaže da su ona regulirana Ustavom iz 1990. godine, izdvajajući neke članke koji se odnose na temeljne građanske slobode.

U trećemu poglavlju (93-127 str.) autor ukratko prikazuje prisutnost teme o temeljnim pravima čovjeka u Svetom pismu i u novijim dokumentima crkvenog učiteljstva. Od najvažnijih biblijskih poruka o ljudskim pravima sadržanim u *starozavjetnim biblijskim knjigama* nabraja one o dostojanstvu čovjeka, pravu na život, ravnopravnosti (robova, siromaha, marginaliziranih, stranaca) i pravu na slobodu. Zaključuje kako Stari zavjet proglašava pravo svakoga na određene temeljne zahtjeve (str. 103). Logično dalje prelazi na *novozavjetne perspektive* o ljudskim pravima temeljeći se na mnogo kraćoj analizi nekih tekstova u kojima je središnji pojam čovjekoljublje. Taj pojam zapravo utjelovljuje ponašanje Isusa Krista prema ženama, djeci, grešnicima, propalicama i kriminalcima. Ovim posljednjima On ukazuje milosrdnu ljubav jer i njima pripada neotuđivo dostojanstvo čovjeka. Činjenicu da se Crkva, osobito u novije vrijeme, bavi proučavanjem i promicanjem dostojanstva čovjeka, Biskup potvrđuje navodima iz enciklika pape *Ivana XXIII., Pavla VI.* i *Ivana Pavla II.* te iz dokumenata Drugoga vatikanskog sabora (pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* i deklaracija o vjerskoj slobodi *Dignitatis humanae*). Također izdvaja i neke misli iz poruka *biskupskih sinoda* održanih 1971. i 1974.

godine, koje su se bavile pitanjima ostvarivanja pravde u svijetu te načinima kršenja prava na život. Nakon toga opisuje rad Papinskoga vijeća *Pravda i mir* te detaljno analizira njegov dokument *Crkva i ljudska prava*. Poglavlje završava naukom *Katekizma Katoličke Crkve* o ljudskim pravima, odnosno isto tako detaljnim osvrtom na ona prava navedena u *Katekizmu* za koja autor smatra da “duboko zadiru u samo dostojanstvo osobe i predstavljaju tešku obvezu poštivanja” (str. 124).

Krenuvši s filozofskog polazišta, Bišкуп sustavno i jasnim definicijama odmah prelazi na bit u određivanju najvažnijega pravnog pojmovlja u okviru ljudskih prava, koje kasnije sagledava iz biblijsko-teološke perspektive. Na jednome mjestu, točnije u središnjem poglavlju studije, sustavno i kronološki donosi prikaz i komentare važnih pravnih dokumenata koji su odredili tijek razvoja promicanja temeljnih prava čovjeka. Upravo taj povijesni osvrt na proglašavanje i ostvarivanje ljudskih prava, osobito onaj koji se odnosi na hrvatsku prošlost, donosi stanovitu novost i prinos u pristupu ovoj temi. Pohvalan je i popis literature iz civilnoga prava te crkvenih dokumenata i teološke literature koja se bavi tom problematikom. Kao takva, ova studija predstavlja kvalitetno polazište za detaljnije istraživanje ljudskih prava. Svrha preporuke je zainteresirati prije svega studente, koji u ovoj studiji mogu pronaći sigurnu osnovu za upoznavanje pitanja o ljudskom dostojanstvu, snalaženje u njima i njihovu daljnju razradu, ali i sve one koji se bave ovom temom kako bi im poslužila za proširenje spoznaja o ljudskim pravima.

Luka Tomašević
ltomasevic@kbj-st.hr

Višnja Milanović
visnja.milanovic@gmail.com

Sjećanje na *Jadransku vilu*

OMIŠKI LJETOPIS. ŽUPA SV. MIHOVILA ARKANĐELA, godina V., br. 5, Omiš, 2009., 422 stranice.

Prošla, 2009., godina, peta je po redu otkako župa sv. Mihovila arkanđela izdaje periodik *Omiški ljetopis*. Glavni i odgovorni urednik